

Uvodnik

Privreda Srbije je u 2013. godini ostvarila mešovite rezultate. BDP je prema preliminarnim podacima porastao za preko 2%, spoljni deficit je prepolovljen, dok je inflacija na istorijskom minimumu. Međutim, faktori koji su pokretali rast BDP i smanjenje spoljnog deficita se postepeno iscrpljuju, pa su u poslednjem kvartalu 2013. godine rast privrede i izvoza usporava. Uz prethodne pozitivne rezultate, u privredi Srbije su prisutni brojni zabrinjavajući trendovi. Nelikvidnost i nesolventnost u preduzećima se šire, raste procenat loših kredita, kreditiranje privrede opada, nekoliko manjih banaka je likvidirano, a poreski dugovi preduzeća rastu. Do sada primenjene mere fiskalne konsolidacije nisu dale očekivane rezultate jer su efekti ušteda i povećanja poreza u celini neutralisani novim rashodima po osnovu pokrivanja gubitaka preduzeća i banaka kao i smanjenjem poreskih prihoda. Poverenje privatnih investitora u privredu Srbije je nisko što se manifestuje u niskim stranim investicijama i pritiscima na kurs dinara, čija stabilnost je u prvom kvartalu 2014. godine očuvana samo zahvaljujući intervencijama NBS.

Izgledi privrede Srbije u 2014. godini su prilično nepovoljni, ali postoje šanse da se kroz odlučnu fiskalnu konsolidaciju, reforme javnog sektora i privrednog sistema stvore uslovi za rast privredne aktivnosti i zaposlenosti u narednim godinama. Sada je prilično izvesno da će privredna aktivnost u 2014. godini stagnirati, a nije isključena ni blaga recesija. Realni pad privatne i državne potrošnje, biće verovatno još nešto veći, nego što je izgledalo pre dva-tri meseca, zbog nužnosti dodatnih mera štednje u drugoj polovini godine. Investicije će u prvoj polovini godine realno opadati tako da će, i nakon očekivanog oporavka u drugoj polovini godine, u 2014. godini u najboljem slučaju ostvariti skroman rast. Snažan pad kreditne aktivnosti banaka i finansijski problemi u velikom broju preduzeća, ne samo da će oboriti domaće investicije, nego prete da ugroze i postojeći **nivo proizvodnje**. Strane direktne investicije će takođe biti skromne, i ako izostane privatizacija nekog velikog preduzeća, verovatno neće preći prošlogodišnji nivo od 700 miliona evra. Izvoz će i u ovoj godini realno rasti, ali znatno sporije nego u prethodnoj, pa njegov rast neće biti dovoljan da nadoknadi smanjenje drugih komponenata tražnje.

Zvanični podaci o kretanje zaposlenosti u 2013. godini, objavljeni u oktobarskoj Anketi o radnoj snazi izazivaju velike nedoumice i sumnju u njihovu verodostojnost. Agregatni podaci su nekonzistentni sa kretanjem drugih makroekonomskih podataka kao što su BDP, potrošnja domaćinstava i dr. Struktura rasta zaposlenosti je još sumnjivija – zaposlenost raste u sivoj ekonomiji, broj pomažućih članova u domaćinstvima je **udvostručen** u periodu od pola godine, a broj zaposlenih u **građevinarstvu raste, mada prema statističkim podacima** aktivnost u građevinarstvu opada za 20%! Naša je procena da podaci o kretanju registrovane zaposlenosti, iako nepotpuni, bolje odražavaju kretanje na tržištu rada u 2013. godini, nego podaci iz Ankete o radnoj snazi. U 2014. godine očekujemo umeren pad zaposlenosti zbog racionalizacije broja zaposlenih u javnom sektoru, ali i stagnaciju zaposlenosti u privatnom sektoru.

Inflacija u prošloj godini je bila najniža u novijoj istoriji Srbije, a očekujemo da će u 2014. godini inflacija biti nešto viša – blizu gornje granice ciljnog intervala. Kurs dinara od početka godine je blago deprecirao, a veća deprecijacije je sprečena čestim i snažnim intervencijama NBS na deviznom tržištu. Ukupan iznos intervencija od početka godine do sredine marta iznosi 820 miliona evra odnosno oko 2,5% BDP. Držanje kursa na gotovo fiksnom nivou je verovatno jednim delom bilo motivisano predizbornim razlozima. U narednom periodu bi trebalo smanjiti intenzitet intervencija NBS i dozvoliti umerenu deprecijaciju dinara, jer bi ona povoljno uticala na smanjenje spoljnog deficita, dok bi negativan uticaj na devizne dužnike i inflaciju bio umeren.

Spoljnoekonomska pozicija zemlje je tokom prethodne godine u nekim segmentima značajno poboljšana dok se u drugim segmentima stanje pogoršava. Deficit tekućeg platnog bilansa je prepolovljen, ali i dalje iznosi 5% BDP što je dugoročno neodrživo. Stoga podsticanje izvoza i u narednom periodu treba da bude važan prioritet ekonomske politike. Kretanja u finansijskom i kapitalnom računa u prošloj, i na početku ove godine, su prilično nepovoljna. Strane direktne investicije su niske, privatni sektor se razdužuje, dok se država zadužuje i to uglavnom za finansiranje tekuće potrošnje.

Pred novom Vladom se nalaze nagomilani brojni problemi koji su rezultat višedecenijskih nepovoljnih okolnosti u kojim se nalazila Srbija, aktuelne svetske krize ali i odlaganja rešavanja problema i razvodnjavanje planiranih reformi tokom poslednjih 3-4 godine. Stoga odgovor Vlade na nagomilane probleme treba da bude složen, energičan i istrajan. Složenost znači da Vlada mora istovremeno da realizuje fiskalnu konsolidaciju, reformiše javni sektor i privredni sistem i primeni određene antirecesione mere. Energičnost podrazumeva da Vlada usvoji neophodne, često nepopularne mere, umesto da takve mere odugovlači ili primenjuje polovična rešenja. Konačno važno je da Vlada bude istrajna u sprovođenju reformi, odnosno da ne odustane, nakon što se pojave otpori i teškoće. Da li će nova Vlada biti voljna i sposobna da realizuje potrebne reforme biće jasno već nekoliko meseci nakon njenog formiranja. Jedan od važnih testova koji će pokazati da li je Vlada (SNS) opredeljena za reforme biće potpisivanje obavezujućeg i dugoročnijeg aranžmana sa MMF tokom druge polovine godine.

Fiskalna konsolidacija će trajati 3-4 godine, ali je neophodno da se već u drugoj polovini ove godine realizuju uštede od oko 400 miliona evra. Tolike uštede neće biti moguće ako se ne smanje plate u javnom sektoru, ali i ako se ne smanje penzije, ili uvede njihovo oporezivanje. Da bi fiskalna konsolidacija bila uspešna neophodno je da se već ove godine usvoje zakoni i obavezujući planovi koji bi garantovali dodatne uštede i poboljšanje naplate poreza u narednim godinama. To prvenstveno podrazumeva da se usvoje: penzijska reforma, plan smanjenja broja zaposlenih u javnom sektoru, planovi ušteta u republičkoj i lokalnoj administraciji, planovi reformi obrazovanja, zdravstva u i dr. Fiskalni deficit je moguće delimično smanjiti poboljšanjem naplate poreza, što podrazumeva suzbijanje sive ekonomije, ali i naplatu postojećih i sprečavanje gomilanja novih poreskih dugova. Pri tome je važno, da dodatni poreski prihodi ne predstavljaju zamenu za mere štednje, nego njihovu dopunu.

Reforme javnog sektora i privrednog sistema su neophodne kako bi se obezbedio dugoročno održiv privredni i društveni napredak Srbije, ali su one važne i sa stanovišta fiskalne konsolidacije. Reforme javnog sektora treba da doprinesu poboljšanju kvaliteta administrativnih, pravosudnih, obrazovnih i drugih usluga državnih organa, ali i da obezbede određene uštede. Reforma javnih i drugih državnih preduzeća bi trebalo da

obuhvati njihovu departizaciju, izmeštanje socijalnih i kvazifiskalnih funkcija iz javnih preduzeća, kao i okončanje privatizacije i restrukturiranja bivših društvenih preduzeća. Izmeštanje socijalnih i kvazifiskalnih funkcija podrazumeva da se: cene usluga javnih preduzeća određuju prema ekonomskim principima, usluge isporučuju samo kupcima koji ih redovno plaćaju, optimizira broj i struktura zaposlenih, obustavi praksa odobravanja izdašnih sponzorstava. Ove reforme su važne i za fiskalnu konsolidaciju jer bi neposredno uticale na smanjenje rashoda za pokrivanja gubitaka u državnim preduzećima i bankama.

Osnovni cilj reforme privrednog sistema je stvaranje povoljnijih uslova za investiranje i zapošljavanje u Srbiji, a način da se to ostvari je smanjenje troškova i rizika poslovanja u Srbiji. Poboljšanje privrednog ambijenta podrazumeva uspostavljanje finansijske discipline, uklanjanje nepotrebnih i pojednostavljenje ostalih propisa, reformu tržišta rada, okončanje procesa privatizacije, unapređenje politike konkurencije i dr. Reforma privrednog sistema bi povoljno uticala na javne finansije jer bi omogućila ukidanje nekih subvencija, a uticala bi i na rast javnih prihoda usled rasta zaposlenosti i potrošnje, a poboljšala bi se i naplata poreza (smanjenje sive ekonomije i poreskih dugova).

Reforma poreskog sistema kojom bi se smanjilo fiskalno opterećenje rada (pre svega doprinosi), a povećalo fiskalno opterećenje potrošnje bila bi podsticajna za investicije i zapošljavanje, a indirektno bi poboljšala međunarodnu konkurentnost privrede Srbije. Međutim, ocenjuje se da bi primenu poreske reforme trebalo odložiti sve dok se ne reše najvažniji problemi u javnim finansijama Srbije, a to su visok fiskalni deficit i rastući javni dug.

U ovom broj QM osim redovnih analiza sadržana su tri osvrta. U Osvrtu br. 1 (Arsić) analiziraju se ekonomske politike i reforme koja se nalaze pred novom Vladom, u Osvrtu br. 2 (Urošević) analizira se stanje u oblasti doktorskih studija u Srbiji i daje predlog kako da se sa malo sredstva dostigne svetski kvalitet u ovom segmentu obrazovanja, u Osvrtu br. 3 (Brčerević, Arsić) analiziraju se određene slabosti u statističkim podacima, kao i uticaj tih slabosti na kreiranje ekonomske politike.

